

‘Hét kenmerk van criminologen?’

We zijn supereigenwijs’

Criminologen, zijn dat mensen die boeven vangen? Nee dus. Toch weten ze alles van drugsbendes, mensensmokkel en cybercriminaliteit. Richard Staring (60) en Laura Nijkamp (33) vertellen hoe hun vak de wereld ietsje mooier kan maken.

TEKST BAS POPKEMA BEELD MARCEL BAKKER

Richard Staring (60) werkt één dag per week als hoogleraar Empirische Criminologie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Daarnaast is hij senior onderzoeker bij Bureau Beke in Arnhem.

Laura Nijkamp (33) werkt als senior adviseur voor de Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen. Deze organisatie doet onderzoek en geeft advies aan de overheid.

RICHARD

‘HET IS JE TAAK OM TE BLIJVEN ROEPEN DAT HET ÁNDERS KAN’

Even terug naar de jaren tachtig van de vorige eeuw. Het was de tijd dat pinnen nog in opkomst was. Veel mensen haalden hun guldens nog aan de balie van de bank. Helaas ook bankrovers: regelmatig stormden er criminelen met een (nep)wapen naar binnen. Snel de zakken vullen en dan als een haas ervandoor. Op een gegeven moment liep het de spuigaten uit met overvallen. De jonge Richard Staring was toen net afgestudeerd in de culturele antropologie. Als vervangende dienstplicht werkte hij bij onderzoeksinstituut WODC. ‘Daar wilden ze weten wat die bankovervallers nu bezielde en

hoe ze het precies aanpakten. Twee jaar lang dook ik in die wereld: ik bezocht gevangenissen en sprak allerlei bankovervallers. Zo haalde ik een schat aan informatie op die hielp om overvallen te voorkomen.’

BREDE BLIK

Terugkijkend was dat eigenlijk het eerste ‘criminologisch onderzoek’ dat Richard deed. Het grappige was: de studie Criminologie bestond toen nog niet. Pas in 2002 werd het een echte universitaire opleiding. Richard: ‘Er was in die tijd wel aandacht voor de aanpak van criminaliteit, maar alleen vanuit losse vakgebieden. Vanuit recht, of vanuit sociologie. Er was echt vraag naar mensen die met

een bredere blik konden kijken.’ Een groepje hoogleraren pakte de bal op en criminologie was geboren. Richard: ‘Eigenlijk gaat het bij criminologie om twee aspecten. Aan de ene kant kijk je naar de criminaliteit zelf. Wat speelt daar, hoe ontstaat een bepaalde vorm van criminaliteit? En aan de andere kant kijk je naar de reactie vanuit de samenleving: hoe voorkom je het, hoe bestrijd je het?’ De studie ging van start op drie universiteiten: de Erasmus Universiteit Rotterdam, de Universiteit Leiden en de Vrije Universiteit in Amsterdam. Richard ontwikkelde zich tot criminoloog en werd uiteindelijk hoogleraar in Rotterdam.

LACHGAS

Vandaag zitten we in het zonnetje op het terrein van die universiteit. Tegenover Richard zit een oud-student van hem: Laura Nijkamp. Precies één generatie jonger, maar met dezelfde passie voor criminologie. Laura studeerde eerst Culturele en Maatschappelijke Vorming (nu heet dat Social Work). Tijdens die studie kreeg ze het vak ‘jeugd-criminaliteit’. Dat boeide haar zo dat ze besloot criminologie te gaan doen. ‘Ik vind het superinteressant om gedrag van mensen te onderzoeken. En dan vooral: wat maakt mensen kwetsbaar? En hoe kun je dat wat slecht gaat verkleinen, en dat wat goed gaat vergroten?’

In de praktijk kon ze daar al snel mee aan de slag. Bij haar vorige werkgever, het Trimbos-instituut, onderzocht ze de opkomst van lachgas. ‘Het gebruik van die drug nam na 2015 enorm toe onder jonge mensen. Als criminoloog kijk je dan naar allerlei vragen. Wie zijn die gebruikers? Wat doet de drug met hen? En wat gebeurt er op de drugsmarkt nu lachgas zo snel opkomt? We ontdekten al snel hoe schadelijk dit middel kon zijn. Van daaruit dachten we na over het voorkomen van verslaving. We gaven ook advies aan de overheid over een brede aanpak.’

BEETJE PORREN

Ook al is criminologie nog maar twintig jaar jong, Richard ziet

RICHARD

'EEN HARDERE AANPAK VAN CRIMINALITEIT IS LANG NIET ALTIJD DE BESTE WEG'

► zijn ex-studenten overal opduiken. 'De studenten van toen zijn nu bijvoorbeeld onderzoeker, gevangenisdirecteur, adviseur, of ze houden toezicht bij banken.' Het werkgebied is dus enorm breed. Maar toch zijn er veel dingen die criminologen delen. Laura: 'Hét kenmerk van criminologen is dat we allemaal supereigenwijs zijn. Tijdens de studie leer je om niet zomaar iets aan te nemen. Om goed te onderzoeken hoe dingen écht in elkaar zitten en kritisch te zijn. Ik heb er dan ook geen moeite mee om wat te porren: weet je het zeker, heb je hier ook naar gekeken?'

MILJOENEN TWITTERBERICHTEN

Wat Richard opvalt bij de jongere generatie, is hun handigheid met sociale media. 'Voor een onderzoek naar geweld tegen journalisten bekeken jonge onderzoekers bijvoorbeeld miljoenen twitterberichten. Daar zou ik niet zo snel aan denken. Tegelijk merk ik dat jongeren in het echte leven minder makkelijk op mensen afstappen. De drempel om mensen te bellen of te interviewen is groter geworden.'

Laura ziet ook dat haar generatie heel handig is met digitale techniek, 'maar soms gaan we té snel. Van de oudere generatie kunnen we juist leren om rust en diepgang te zoeken.'

MENSENHANDEL

Richard en Laura komen elkaar ook af en toe in het werkveld tegen. Ze doen allebei onderzoek

naar uitbuiting van mensen — bijvoorbeeld vluchtelingen, arbeidsmigranten of jongeren. Richard aan de universiteit en Laura voor de Nationaal Rapporteur (zie kader). Laura: 'In mijn werk kijk ik bijvoorbeeld hoe je slachtoffers van mensenhandel kunt opsporen. Hoe herken je wie slachtoffer is? Hoe zorg je dat ze veilig aangifte kunnen doen?' Het is een thema dat beiden na aan het hart ligt. Laura: 'Het is pijnlijk dat criminelen verdienen aan het uitbuiten van anderen.'

In de huidige samenleving klinkt vaak de roep om een harde aanpak van de daders. Het klinkt stoer maar het is te simpel, zeggen ze allebei. Richard: 'Uit onderzoek blijkt dat een harde aanpak niet het hele verhaal is. Je moet juist bezig zijn om de ellende te voorkómen.'

POSITIEF ÉN REALISTISCH

De twee criminologen zijn veel bezig met die donkere kant van onze samenleving. Worden ze daar weleens moedeloos van? Richard: 'Natuurlijk. De huidige jeugdcriminaliteit komt bijvoorbeeld deels omdat er bezuinigd is op jeugdzorg. Daar kun je cynisch van worden. Maar het is je taak om te blijven roepen dat het ánders kan. De jonge generatie helpt me om positief te blijven.'

Lachend vertelt Laura: 'Bij mijn eerste baan was mijn bijnaam 'kleine wereldverbeteraar'. Ik was echt superpositief. Ik ben wel realistischer geworden. En toch: als mijn werk ook maar één iemand helpt, dan is dat al heel gaaf. Want die ene persoon heeft weer invloed op de mensen eromheen.' ■

EN NOG DIT ...

Wat is de eerste les die een student criminologie moet leren?

Richard: 'Dat niet alleen de boef, maar ook de overheid fout kan zitten. Beginnende studenten hebben vaak een te vriendelijk beeld van de overheid. Niet al het beleid leidt tot het goede - denk maar aan de toeslagenaffaire.'

Welk onderzoek is je het meest bijgebleven?

Laura: 'Bij het Trimbos-instituut heb ik onderzoek gedaan naar de begeleiding van mensen die verslaafd waren aan de drug GHB. Een van hen zei na de tijd: "Er was maar één ding dat ik moest veranderen: alles". Dat raakte me. Voor sommige mensen moet er zóveel veranderen. Daar moet je als samenleving met z'n allen omheen staan.'

Richard: 'Ik deed een onderzoek onder jonge alleenstaande asielzoekers in de illegaliteit. In Freetown, Sierra Leone, zat ik toen tegenover een uitgezette jongen die jarenlang in Nederland had gewoond. Hij vertelde me in plat Haags hoe hij daar probeerde overeind te blijven. Dat greep me naar de keel: dit zijn ook de gevolgen van ons migratiebeleid.'